

Раденко Мутаџић

Министарство одбране Републике Србије, Београд

УТИЦАЈ НАТО НА БЕЗБЕДНОСТ И КОСОВСКУ ПОЛИТИКУ СРБИЈЕ

Сажетак

Циљ рада је да укаже на основне аспекте о којима Србија мора водити рачуна у вођењу своје безбедносне политике, посебно према Косову и Метохији. Овде се издавају три битна аспекта. Први је утицај који НАТО има у Европи, региону и мировној мисији КФОР, други је очување националне безбедности и трећи је активан приступ заштити и очувању интереса Србије у својој јужној покрајини. У сагледавању ова три аспекта полази се од битних претпоставки да Србија у вођењу своје безбедносне политике мора (1) уважити међународно окружење и интересе које поједине државе, а пре свих велике силе, САД, Русија и Кина, имају у региону Балкана и Југоисточне Европе, (2) сачувати своју физичку и онтолошку безбедност и (3) осигурати своје виталне интересе на Косову и Метохији у заштити и помоћи српском становништву, очувању српске културне баштине и имовине на коју полаже право. Гранични маркери косовске политике Србије треба да буду, на једној страни, непризнавање самопроглашене „државе“ Косово, а на другој, активан приступ свим питањима и решавању проблема који произилазе из стварне ситуације на Косову и Метохији, на нивоу Уједињених нација, Европске уније и регионалних иницијатива, затим у билатералним односима са државама које утичу на статус и стање у покрајини, највише са САД, као и у започетом дијалогу са локалним властима у Приштини уз међународно учешће. Суштинска порука такве косовске политике Србије је да се не одриче своје територије и историје, али да конструктивним приступом стварној ситуацији на Косову и Метохији, било како да се она мења, настоји да

осигура своју безбедност, будућност српског народа у покрајини и да допринесе мирном решавању сложених питања у региону.

Кључне речи: *Косово и Метохија, НАТО, физичка и онтолошка безбедност, безбедносна политика, идентитет, суверенитет, територијални интегритет*

Безбедносна питања на Балкану и до сада, а очигледно је и од сада, решаваће се у контексту и сукобу интереса великих светских сила, у њиховом надметању за контролу територија и прерасподелу природних богатстава. Србија мора активном спољном политиком остати „за столом“ где се та питања решавају, градећи за себе сигурнију и просперитетнију будућност. Предности такве спољне и унутрашње политике Србије су јачање физичке безбедности државе и својих грађана и очување српског националног идентитета и наратива о историјском континуитету српске државности, као битних чинилаца онтолошке безбедности.

У очувању националне безбедности најосетљивије питање за Србију и највећа безбедносна претња је једнострано проглашење „државе“ Косово 2008. године на територији њене јужне покрајине, која чини 12,3 посто укупне државне територије. Очита слабост позиције Србије у овом питању је што она, током дугог периода своје независности од 1878. године, није успела да интегрише албанско становништво на Косову и Метохији и што ни у скоријем периоду, до самопроглашења „државе“ Косово, није имала ни начина ни воље да то учини. Напротив, тиме је давала на замаху албанским националистима и сепаратистима на Косову и Метохији да убрзано раде на осамостаљењу од Србије, у оквиру укупних тежњи Албанаца да решавањем албанског националног питања пројектују „велику Албанију“ која итекако задире у територије држава с којима се држава Албанија граничи.

Кулминација сукоба била је 1998. и 1999. године, када се у разрешење кризе укључио НАТО, агресијом на СР Југославију, од 24. марта до 9. јуна 1999. године, која је правдана као хуманитарна интервенција ради заштите угроженог албанског становништва на територији Косова и Метохије од стране војних и полицијских снага СР Југославије. Свакодневно бомбардовање окончано је потписивањем Војно-техничког споразума у Куманову, 9. јуна 1999, а 10. јуна Савет безбедности Уједињених нација усвојио је Резолуцију 1244 по којој је војна власт стављена под контролу

међународних снага (КФОР), а цивилна под мандат Мисије ОУН на Косову (УНМИК).¹⁾

Тиме су НАТО и САД као његова водећа сила заокружили своју доминацију у Источној и Југоисточној Европи и на Балкану, а Србија је стављена у позицију да у своју безбедносну калкулацију мора урачунати њихове дугорочне интересе у овом делу света и даље према истоку.

УТИЦАЈ НАТО У ЕВРОПИ

Један од најважнијих фактора који утичу на безбедност Србије је НАТО и зато је потребно указати на основна обележја политике Алијансе у ширем, источноевропском, и ужем, регионалном простору, посебно на чињеницу да НАТО предводи међународне мировне снаге на Косову и Метохији, КФОР, који је фактичка највиша власт и после самопроглашења независности „државе“ Косово.

У разматрању утицаја НАТО у Европи и региону Балкана треба поћи од његове суштинске одлике да је од формирања имао опредељење да чува и штити трансатлантску заједницу држава, која у темељу има заједничке политичке, духовне, верске и културне вредности и истоветност друштвено-економских уређења која почивају на демократским друштвеним институцијама и слободном тржишном привређивању. Већ тада је било јасно да организација таквог карактера не може бити само војни савез усмерен против једне претње, каква је после Другог светског рата долазила од Совјетског Савеза и комунизма, већ да има дугорочнији задатак очувања западне цивилизације и њених вредности.

Данас је то опредељење само појачано, с обзиром да с променама врсте и карактера безбедносних претњи после завршетка „хладног рата“, оне долазе из читавог глобалног окружења. Интерактивни однос са тим новим, битно измењеним безбедносним окружењем утицао је да НАТО догради и своје деловање прошири на читав свет, одакле процени да могу доћи претње трансатлантској заједници држава. У пракси се то своди на заштиту и обезбеђење својих интереса, које диктира најјача савезничка сила – САД, а који се остварују, кад треба, и ратовима.

---

1) Бомбардовање је оставило тешка материјална разарања привреде и инфраструктуре, око 2.500 погинулих и 6.000 рањених војника, полицајаца, цивила и деце, са последицама по здравље становништва које и данас односе жртве.

Промењено деловање НАТО после „хладног рата“ различито виде две најутуцајније теорије међународних односа – реализам и либерализам. Либерална теорија сматра да НАТО непосредно после завршетка „хладног рата“, симболизованог рушењем Берлинског зида 1989. године и неочекивано брзим распадом Совјетског Савеза и Варшавског уговора,²⁾ у први план ставља политичке процесе, а властиту трансформацију усмерава ка новој идентитетској одлици носиоца промене и обликовања међународне стварности, пре свега стварањем новог безбедносног поретка у средњој и источној Европи. Спровођење политичких реформи у тим државама, заснованим на либерално-демократским вредностима и институцијама и реформи сектора безбедности и одбране, дало је снажан замах активностима НАТО, не само за његов опстанак који се са становишта организације није ни доводио у питање, већ је уливало нову мотивишућу енергију у доградњи евроатлантске безбедносне архитектуре на широком источноевропском простору где је утицај НАТО нагло растао.

Мајкл Вилијамс и Ивер Нојман виде трансформацију НАТО као спремност и способност за конституисање новог идентитета који прераста војну улогу савеза у супротстављању СССР. Нова наративна конструкција тежиште ставља на институционалне механизме који омогућавају да НАТО може остати гарант безбедности западне цивилизације, али нови идентитет ствара основу за ширење Алијансе, иако је праћен примедбама да то значи исцртавање нових линија поделе у Европи и да може изазвати претећу реакцију Русије.³⁾

НАТО постаје носилац и промотер нове безбедносне структуре и културе у средњој и источној Европи. Таквим реконструисаним идентитетом превазилази војне и географске лимите условљене дотадашњом совјетском претњом, а нагласак ставља на политичке процесе ширења вредности западне демократије, јача дијалог и сарадњу са државама средње и источне Европе, нудећи ново друштвено знање и идентитетске вредности евроатлантске безбедносне заједнице.

За разлику од либерализма, реализам види НАТО превасходно као традиционални војни савез формиран за супротстављање

2) Берлински зид срушен је у ноћи између 9. и 10. новембра 1989. године. Варшавски уговор се формално распао 1. априла 1991. У Москви је 20. децембра 1991. године извршено трансформисање СССР-а у Заједницу Независних Држава, чиме је озваничен распад Совјетског Савеза.

3) Michael C. Williams and Iver B. Neumann, „From Alliance to Security Community: NATO, Russia, and the Power of Identity“, *Millennium - Journal of International Studies*, June 2000, pp. 357-387.

претњама Совјетског Савеза и Варшавског уговора, чија је будућност одређена разлогом његовог настанка. Зато се очекивало да ће нестанком те претње престати и разлог за његово постојање. Када се то није догодило, реалисти опстајање НАТО виде пре свега као настојање најјаче силе, САД, да увећа своју моћ примањем нових држава у савез. Ширење ће се наставити према интересима САД да задрже униполарну структуру моћи, користећи геополитички положај и ресурсе нових држава за јачање своје позиције.

Из такве реалистичке перспективе објашњава се и промена карактера НАТО, који после Хладног рата од *status quo* савеза постаје носилац офанзивног ревизионизма и користећи геополитичке предности над дојучерашњим ривалом за светску доминацију, проширује свој утицај даље на исток, на земље средње и источне Европе. Са становишта реализма, била је то прилика да се повећају релативне добити и капитализује позициона предност на штету ослабљене Русије. У новом Стратегијском концепту НАТО, усвојеном у Риму 1991. године, управљање кризама дефинисано је као стратешки концепт НАТО за XXI век.⁴⁾ Излазак изван својих граница и преобликовање европске безбедносне структуре, НАТО је наставио са амбицијом да делује глобално на безбедносне прилике.

Реалистички приступи актуелизовани су новим преобликовањима односа у свету и настајањем мултиполарне структуре моћи, у којој се појављују нове светске силе, пре свих земље БРИКС.⁵⁾ Геополитичка одмеравања у Европи интензивирани су обнављањем моћи Русије и украјинском кризом, а економским и војним јачањем Кине интересовање се све више помера према азијско-пацифичком региону. У ситуацији ограничених природних ресурса и претећих појава у еколошком окружењу, моћ мерена војном силом потврђује своју прворазредну улогу.

Достигнута моћ коју НАТО има незабележена је у историји и омогућава конституисање безбедносне политике са нескривеним претензијама да НАТО и САД као његова водећа сила, контролишу читав свет, територије и ресурсе, како би задржали водећу позицију у расподели глобалне моћи.

Украјинска криза збија редове савезника и фокусира их на очување европског безбедносног поретка. Она америчку пажњу, која се у међувремену прилично померила према Кини и Далеком

4) „Alliance’s New Strategic Concept“, NATO Press Communique, S-1(86)91, pp. 2-4.

5) Појам БРИК увео је Џим О’Нијл из корпорације за глобална финансијска истраживања Goldman Saks, за претежно економско, али и политичко савезништво четири државе (Бразил, Русија, Индија, Кина), којима се 2011. придружила Јужноафричка Република.

истоку, поново враћа на Европу, где САД може деловати, важно је нагласити, једино преко НАТО. Циљ је да се одрже достигнуте постхладноратовске позиције и доминантан утицај САД и да се даље слаби Русија и њене шансе да врати свој утицај у бившим источноевропским комунистичким државама.

Са руске стране управо се истиче да су САД изазвале украјинску кризу да „оживе“ НАТО и постигну чвршће јединство савезника. То је и начин за ново повећање америчког присуства у Европи, њеном милитаризацијом преко НАТО и даљим заоштравањем кризе, уперене против Русије али и оних европских снага, пре свих у Немачкој и Француској, које безбедност и укупно јачање Европе виде управо у стабилним односима са Русијом.⁶⁾

То је и настављање притисака на сада ојачану Русију, која се одлучно вратила у регионалне и глобалне релације безбедности. Такви знаци видљиви су још од 2008. и брзог решавања ситуације у Грузији, а настављени су продужавањем политичке одлучности руског председника Владимира Путина да Русију врати на позиције велике силе. Она, према руској војној доктрини из 2014. године, треба политички и војно активно да делује у кризним подручјима, ма где у свету, где процени да су угрожени њени национални интереси (слично ставу који имају САД и НАТО у погледу криза).⁷⁾ Војне акције у Украјини и на Блиском истоку потврда су те одлучности, спремности и способности.

Слично виђење ситуације у Украјини има и један од водећих заговорника офанзивног реализма Џон Миршајмер, тврдећи да за украјинску кризу највећи део одговорности носе САД и европски савезници. Основни корен проблема је у проширењу НАТО, а централни елемент шире стратегије, по Миршајмеру, јесте намера да се Украјина извуче из руске орбите и интегрише у Запад. Елите у САД и Европи сада су изненађене догађајима, али само зато јер су се „претплатили на погрешан поглед на међународну политику”. Покушај да се Украјина претвори у западно упориште на граници Русије је велика грешка, тврди Миршајмер, а још већа би била наставити са таквом неплодотворном политиком.⁸⁾

6) Први генерални секретар НАТО лорд Хестингс Лајонел Исмеј дефинисао је 1949. године циљеве НАТО: да држи Америку *унутра* (у Европи), Русију *изван*, а Немачку *под* (контролом). Нав. према: Радован Вукадиновић, Лидија Чехулић Вукадиновић, Давор Божиновић, *НАТО евроатлантска интеграција*, Топикал, Загреб, 2007, с. 54.

7) Војна доктрина Руске федерације доступна је на веб сајту: <http://static.kremlin.ru/media/events/files/41d527556bec8deb3530.pdf>, 05/11/2017.

8) John Mearsheimer, „Why the Ukraine Crisis Is the West’s Fault”, *Foreign Affairs*, No 5, Sept-Oct. 2014, pp. 77-89.

НАТО НА БАЛКАНУ

Супротно интегративним европским процесима и опредељењу да се јединство гради на политичкој сарадњи и дељењем заједничких вредности, југословенска криза и отпочињање ратних сукоба били су отрежњујући „повратак историје“ са трусног Балкана, жариште нестабилности која се тицала Европе, у којој су поједине европске државе биле значајно укључене из својих интереса. НАТО се од почетка укључио у југословенску кризу и већ у Римској декларацији о миру и сарадњи (усвојеној на самиту 7-8. новембра 1991) изражена је дубока забринутост због настале кризе у СФРЈ која представља озбиљну опасност по стабилности у региону. Посебно је у члану 5 наглашено да се признање независности оних република које то желе може предвидети само у оквиру свеобухватног решења које гарантује заштиту људских права и заштити националних мањина или етничких група.

Такав став претпостављао је мирно и дугорочно решавање наслеђа државе која је завршетком „хладног рата“ изгубила позицију тампон зоне између два блока и основу своје независне спољне политике. Остајући без такве улоге у новом, постхладноратовском међународном систему, постала је незаштићена како пред апетитима спољних сила, традиционално окренутих овом геополитичком простору, тако и пред агресивним унутрашњим национализмима који су и по цену рата хтели стварање својих националних држава.

Југословенска криза је, после једностраног наступа Немачке и признања проглашене независности Словеније и Хрватске, 23. децембра 1991. године, била добар повод да САД покажу своју заинтересованост за ово кризно подручје и то искористе да потврде неприкосновену лидерску позицију у Европи.⁹⁾ С обзиром да је НАТО и раније и касније био, може се и тако рећи, организациони облик америчког присуства у Европи, оваквим ставом своје најјаче силе и НАТО се активније укључио у решавање кризне ситуације.

У циљу подршке спровођењу резолуција Савета безбедности УН за решавање босанског конфликта, НАТО је у априлу 1994.

---

9) Европске државе су на почетку југословенске кризе биле окупиране напорима да постигну споразум у Мадриху, показујући тиме виши ниво политичког јединства израженог и у промени назива у Европска унија. Француска и Немачка су различито виделе будућност СФРЈ, свака пристајући више уз своје традиционалне савезнике, Србију односно Словенију и Хрватску. Али пред интересом да се очува јединство из Мадрихта, које је поставило темељ и за нову заједничку безбедносну и одбрамбену политику, разлике у погледу кризе у СФРЈ дошле су у други план и после немачког признања сепаратних држава то су учиниле и остале чланице Европске уније.

године бомбардовао положаје босанских Срба око Горажда и тиме извршио прву војну интервенцију изван своје територије. После потписивања Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини (Дејтонски споразум) 14. децембра 1995. године, Уједињене нације, на основу Резолуције Савета безбедности 1031, доделиле су Алијанси мандат за спровођење војних аспеката мировног договора. То је уједно била и прва мировна операција НАТО.¹⁰⁾

НАТО је у Босни и Херцеговини деловао по овлашћењу Савета безбедности Уједињених нација, дакле на основу сагласности свих сталних чланица овог тела. Била је то свакако потврда о снази Алијансе која је једина могла да предузме такву акцију и успешно је доведе до мировног споразума. Уједно је то и реafirмација сопственог идентитета у настојању да се представи као водећа институција у контроли и очувању регионалне и глобалне безбедности.

Сасвим другачијег карактера била је агресија на СР Југославију, од 24. марта до 9. јуна 1999. године. То више није била активност одобрена од Савета безбедности УН, који је остао дубоко подељен по овом питању, већ једнострано иницирана интервенција САД о којој ни у НАТО није било јединства, супротна и оснивачком акту Алијансе и Повељи УН.¹¹⁾

Посматрано у ширем безбедносном контексту, југословенска криза била је добар повод да НАТО потврди разлог постојања и додатно преобликује своју постхладноратовску мисију, која уз све израженију политичку компоненту дијалога и сарадње, не занемарује демонстрацију силе и употребу оружаних снага за превенцију и решавање кризе. СФРЈ и касније СРЈ, односно Србија, искусиле су истрајност овог опредељења НАТО, који у решавању југословенске кризе и косовског проблема полаже испит успешности у новој мисији наметања мира и послератне стабилизације. За САД успех у Босни и Херцеговини и на Косову значе потврду њене водеће улоге у решавању проблема европске и шире безбедности. Неуспех би био лош знак и најава губљења лидерске пози-

---

10) *Снаге за имплементацију* овог споразума под вођством НАТО (*Implementation Forces, IFOR*) започеле су са операцијама у Босни и Херцеговини 16. децембра 1995. године. Њих су после годину дана замениле *Снаге за стабилизацију* (*Stabilisation Forces, SFOR*), такође под вођством НАТО, који и данас има војну команду у Сарајеву. Од 2004. године надзирање безбедности у БиХ преузела је Европска унија.

11) Члан 7 Вашингтонског уговора предвиђа првенствену одговорност према Савету безбедности у погледу одржања међународног мира и безбедности, а члан 53 Повеље УН забрањује присилне акције на темељу регионалних споразума или од регионалних установа, без овлашћења Савета безбедности.

ције, што САД никако не желе у контексту упорног настојања да сачувају водеће место у светским безбедносним пословима.

Али, деловање без мандата Савета безбедности Уједињених нација, које је НАТО потиснуо у други план, наставља велику упитност о мотивима, обиму војних интервенција и примењене силе, као и крајњим исходима у све немирнијем и подељеном свету, који мултипликује центре моћи и сукобљава њихове интересе на бројним неуралгичним подручјима.¹²⁾

Агресијом на СР Југославију започела је нова фаза постхладноратовског деловања НАТО, у којој више није било суштинске једногласности и јединственог наступа савезника, већ је најјача сила, САД, окупљала „коалиције вољних“ да учествују у ратовима које је предузимала. Показало се да јавности представљени међународни циљеви ангажовања у Авганистану и Ираку, касније у Либији и Сирији, нису стварни мотив, већ су то ратови превасходно покренути геоенергетским интересима САД у региону Персијског залива и Блиског истока, који имају највећи удео у светској производњи нафте и залихама природног гаса.¹³⁾ Стратешки интерес САД јесте да задрже пресудан утицај у широком појасу од Балкана до Кавказа, који чини географско јединство са јужним појасом Медитерана и Блиског истока до Авганистана, важном из геостратегијских разлога јер се тиме окружује Русија, али и енергетских јер се обезбеђују стабилни токови нафте и гаса према западу.

Иако и у САД има све више дилема о њеној спољнополитичкој улози, учито преовлађују интереси крупног капитала и политичких уверења да САД треба да контролишу читав свет, ради очувања своје доминације и одбране вредности западне цивилизације. Тако Збигњев Бжежински види Евроазију као шаховску таблу „на којој се наставља битка за светски примат, а та битка претпоставља геостратегију – стратегијски менаџмент геополитичких

---

12) Војне интервенције као одговор НАТО на кризу изван своје територије спроводиле се као операције очувања мира, или мировне мисије. Политички основ за овакво ангажовање НАТО постављен је на састанку министара спољних послова у Ослу, у јуну 1992. године, на коме су подржане активности очувања мира „према потреби и у складу са властитим процедурама употребе ресурса у операцијама очувања мира“ (*NATO Handbook*, NATO Public Diplomacy Division, Brussels, 2006, p. 145).

13) Деловање САД у том периоду подржавано је више од „нових“ чланица НАТО из средње и источне Европе, него од „стarih“ чланица из западне Европе (превасходно Француске и Немачке), што је још једна линија поделе настала у тој новој фази постхладноратовског деловања НАТО. Она је приметна, али није доминантна у реаговању НАТО на украјинску кризу, која је поново збила редове савезника, али опет са више упита из западне Европе, која због санкција Русији трпи значајне економске губитке.

интереса“ у којима је „императив да се не појави ни један евроазијски ривал који би био у стању да доминира Евроазијом и да тако конкурише Америци“.¹⁴⁾ Хенри Кисинџер указује на пресудни значај Европе за САД, без које би она остала „усамљено острво на обалама Евроазије“.¹⁵⁾

Даљим наглашавањем постконфликтног присуства у кризним подручјима и ангажовања у процесу реконструкције, САД и НАТО уводе још један облик своје доминације, који се сада сагледава у контексту изнуђеног решења, али би могао значити увод у нову мисију „пружања подршке“ новим властима у кризним подручјима, са роком који није дефинисан због продужавања нестабилности и претњи које одатле произилазе. Потврда овога је одлука НАТО да продужи присуство и помоћ Авганистану до 2020. године, што подразумева и одговарајуће снаге за такву подршку. То већ значи скоро двадесетогодишње присуство на једном геостратегијски важном подручју за даље деловање према истоку и непосреднију контролу безбедносних процеса и енергетских токова на јужном појасу евроазијског простора, од Балкана до Кавказа. Овај простор је, за стратеге САД и НАТО, повезан, јер Балкан виде као западни део геоенергетски изузетно важног Каспијско-црноморског басена, куда води и кинески „пут свиле“, транзитни правац промета роба на правцу Далеки исток-запад Европе. А то је веома важно и за безбедносна промишљања Србије, на шта упозорава и Ноам Чомски:

„Вашингтон се нада да под његовим вођством и контролом оба ентитета у Босни, као што Хрватска већ јесте, буде и рубни део Блиског истока, део проширеног блискоисточног региона којим управљају САД... (које су) Балкан одувек сматрале, у основи, крилом Блиског истока. А на Балкану, са његовим огромним енергетским потенцијалима, Сједињене Државе су од Другог светског рата инсистирале на својој унилатералној контроли“.¹⁶⁾

Србија, дакле, мора узети у калкулацију чињеницу да је један од показатеља моћи САД и НАТО, први тест њихових постхладноратовских пројекција утицаја и војног ангажовања изван својих граница, био управо на Балкану, послератним уређењем Босне и Херцеговине одредбама Дејтонског мира, и агресијом на СР Југославију чији резултат је изузимање Косова и Метохије из суверени-

14) Збигњев Бжежински, *Велика шаховска табла*, ЦИД Подгорица, 1999, Увод.

15) Хенри Кисинџер, *Да ли је Америци потребна спољна политика*, БМГ, Београд, 2003, с. 52.

16) Noam Chomsky, „Enduring Truths, Changing Markets“, *Covert Action Quarterly*, No. 56, Spring 1996, pp. 47-48.

тата Србије и успостављање војне мисије КФОР. Настојање да те мисије не доживе неуспех и заинтересованост за ово подручје као дела ширег стратешког и енергетског појаса Медитерана, Блиског истока, преко Каспијско-црноморског басена до Кавказа, где већ имају доминантан утицај, остају приоритет САД и НАТО.

У овоме је проблем Србије, која у сагледавању својих националних интереса мора направити избор: чланство у НАТО, оријентација према Русији или војна неутралност.

Први аргумент против НАТО је савезничко бомбардовање СР Југославије које се не сме заборавити и отимање Косова и Метохије. Други аргумент против је што би Србија, уласком у НАТО, ограничила или сасвим онемогућила ослањање на Русију, што је кроз историју користила у снажењу своје безбедносне позиције. И трећи аргумент против НАТО је уверење да је за Србију најбољи избор активна неутралност, начин да сачува слободу избора свестране политичке, економске и војне сарадње, развија добросуседске односе и очува националну сигурност.

Уз неизбежно питање колико је такав, већ учињени избор оправдан, па и реално процењен с обзиром на геостратегијски положај Србије и њене економске и војне капацитете да очува такву позицију, у овом тренутку ипак се чини да војна неутралност, уз свестрану међународну сарадњу, пружа довољно простора за унапређење властите и заједничке безбедности, остављајући питање чланства у НАТО отвореним за будућу процену својих интереса у брзим променама међународних околности.

КОСОВСКА ПОЛИТИКА СРБИЈЕ

У очувању националне безбедности, Србија нарочиту пажњу посвећује политици према Косову и Метохији, и то у оба чиниоца - физичкој и онтолошкој безбедности. Физичка димензија безбедности подразумева материјалне референтне објекте као што су одређена територија и становништво које на њој живи, а онтолошка димензија безбедности подразумева очување саме политичке заједнице, њеног колективног идентитета.

Физичка безбедност колективног актера је у теоријском погледу јасан појам јер је одређен материјалношћу референтног објекта, док онтолошка безбедност, будући да је везана за очување идентитета, носи сва разликовања која и тај појам изазива међу теоретичарима. Тако Џенифер Мицен полази управо од идентитета када онтолошку безбедност колективног актера, као што је држава,

сагледава у односу са важним *другим*.¹⁷⁾ Нарочито је важна способност одржања биографског континуитета, јер је то предуслов делатне улоге актера, било да се ради о односу с другима или о односу према вредновању своје прошлости и пројектовању будућности. Она сматра да је биографски континуитет предуслов онтолошке безбедности и уколико је осећање идентитета угрожено, то води смањењу способности државе за деловање у односу с другима. Начин за очување онтолошке безбедности државе Џенифер Мицен види у предузимању рутинизираних односа са значајним *другим*, са циљем боље контроле свог окружења и повећања предвидивости понашања других. Она тиме објашњава дуготрајне сукобе држава, које радије одржавају устаљене конфликтне односе него да променом створе неизвесност и тиме угрозе биографски континуитет и изграђени осећај онтолошке безбедности.

Овакав теоријски приступ може да послужи за објашњење актуелне безбедносне политике Србије, која настоји да ојача своју физичку безбедност, уз упорно, многима и несхватљиво, инсистирање на онтолошкој безбедности. Самопроглашење „државе“ Косово, 17. фебруара 2008. године, за Србију је главна претња националној безбедности. Са аспекта физичке безбедности претња је ка даљим територијалним претензијама према јужном и средњем делу Србије, према Врању, Лесковцу и Нишу, као и према Рашко-полимској области, у оквиру решавања албанског националног питања које будућу државу види као „велику Албанију“, проширену на гранична подручја са Црном Гором, Србијом, Македонијом и Грчком. Оружани напади Албанаца на југу Србије, настављени после бомбардовања Србије и отимања Косова и Метохије 1999. године, од када Србија у својој јужној покрајини нема суверенитет ни територијални интегритет, стална су претња њеној физичкој безбедности. Ситуација се додатно компликује јачањем тероризма на међународном плану од кога није заштићена ниједна држава, а Србија додатно угрожена повратком припадника исламистичких терористичких група са Блиског истока на подручја њиховог ранијег деловања у Босни и Херцеговини и на Косову и Метохији.

На ове претње Србија мора да одговори интензивном и снажном политиком, али промишљеном и реалном са становишта очувања својих националних интереса. Не занемарујући претње физичкој безбедности, Србија у својој косовској политици предност даје очувању онтолошке безбедности, наглашавајући биографски континуитет нације и српске државности од средњовековне немањићке Србије, њене обнове у Првом и Другом српском устанку,

17) Jennifer Mitzen, „Ontological security in World Politics: State Identity and the Security Dilemma“, *European Journal of International relations*, 3/2006, pp. 341-370.

међународног признања на Берлинском конгресу 1878. године, до коначног ослобођења од османлијске власти у Балканским ратовима 1912-1913. године. Опредељење владајућих политичких елита у Београду за продужење наратива о Косову као колевци српства и темељу успостављања српске државе, наставак је преовлађујућег дискурса који је у преломним моментима историје нације и државе очувао њено јединство и само постојање.

Косовски мит о борби за очување Србије и корену идентитета српског народа негује се као надахнуће у тешким историјским тренуцима ратова и страдања за слободу и обавеза у миру за изградњу јаке и просперитетне државе и јединствене нације која одолева свим претњама. То је оправдано везивање идентитета нације и територије на којој су исписане најважније странице њене историје и исклесани и данас живи споменици њене православне вере и богате културне баштине.

Косовска политика истиче идентитет Србије као суверене државе, из чијих је никад замрлих средњовековних корена изникла модерна држава, део заједнице европских народа и њихових интегративних процеса.

Имајући у виду наведене чиниоце физичке и онтолошке безбедности Србије, који се данас најдраматичније преламају на Косову и Метохији, разумљиво је што и са становишта међународног права и у околностима најаве даљих промена и прекомпоновања међународног поретка, Србија не треба да призна самопроглашену независност тзв. Републике Косово. Бројни су разлози за оправданост таквог опредељења.

Ретки су примери да се једна суверена држава одрекне дела своје територије, макар јој она била отета вишом силом против које она нема ефикасна средства супротстављања. То би значило признање прекида националне биографије, удар на осећај националног поноса и чврстине идентитета, што може имати озбиљне последице за даље очување националног јединства. То би могло отворити питање и северне српске покрајине која има исти статус у оквиру Србије.

Признање сигурно не би смирило амбиције нити зауставило планове албанских националиста за стварање „велике Албаније“. Шта више, признање би било доживљено као знак слабости и охрабрило би даље притиске, претње и територијалне претензије.

Институционална обавеза државних органа и грађана је да поштују Устав Србије, у коме у преамбули пише да „Косово и Метохија чине саставни део Србије“. И са становишта међународног права и чланства Србије у Уједињеним нацијама, она треба да по-

лаже пуно право и да тражи поштовање принципа суверености и територијалног интегритета. Подршку за такав став има од великог броја држава у свету, међу којима су две велике силе и сталне чланице Савета безбедности УН - Русија и Кина, затим од држава које имају сличне проблеме као што су Шпанија и Кипар, као и од оних које се залажу за поштовање међународног права и устаљених правила у међународним односима.

Велики проблем признање би направило и у оцени начина на који су Албанци дошли до отцепљења од Србије, тачније дао би се легитимитет таквом начину и уједно прихватила аргументација оних држава које сматрају да је Србија изгубила право на Косово и Метохију због својих поступака у заустављању сецесије.

Не треба занемарити ни економске последице признања, јер то значи одрицање Србије од имовине и природних богатстава на која полаже право.

Ипак, стварност на Косову и Метохији је другачија и ту реалност Србија такође мора да има у виду у својим политичким опредељењима. Једно од првих је да мора градити добре односе са НАТО и САД. Стварну власт на Косову има НАТО, који не полаже рачуне ни међународним ни цивилним органима власти у „надзираној независности“ Косова. Под његовом ингеренцијом су и Безбедносне снаге Косова, којима до сада није признао статус армије делом и зато што треба да се зна да само једна војска постоји на Косову, а то је НАТО. То се односи и на Србију, којој Резолуција СБ УН 1244 омогућава повратак мањег дела војних и полицијских снага на Косово, али само према процени команданта КФОР-а, који је највиши орган за тумачење Резолуције 1244 и Кумановског споразума. Оружану силу САД на Косову симболизује војна база Бондстил код Урошевца, која шаље ширу поруку да се одатле сутра могу ефикасно контролисати амерички интереси у овом делу света и даље на исток.

Иако се на овом простору сучељавају и интереси других држава, Немачке, Италије и Турске пре свих, њихови интереси као чланица НАТО су ипак конвергентни и тренутно подређени интересима САД. Чињеница је да на простору Балкана и Југоисточне Европе доминира утицај САД и она ће дозволити само оно што не угрожава њене интересе. То се у крајњем односи и на амбиције Русије да поврати утицај на овом простору и на планове Кине на балканској траси „пута свиле“.

Ова ограничења не треба да зауставе Србију у неопходности вођења активне косовске политике у којој су приоритети помоћ и

заштита српског становништва на Косову и Метохији и очување њене културне и верске баштине. Важно је нагласити да остваривање политичких интереса владајућих елита у Београду не сме ићи на штету српског народа на Косову и Метохији. У тренутном односу снага, политичка интеграција Срба на Косову и Метохији у косовско друштво почетак је и једини пут да им живот буде бољи.

ЛИТЕРАТУРА

- Alliance's New Strategic Concept, NATO Press Communique, S-1(86)91.
- Бжежински, Збигњев, *Велика шаховска табла*, ЦИД Подгорица, 1999.
- Војна доктрина Руске Федерације, 2014, <http://static.kremlin.ru/media/events/files/41d527556bec8deb3530.pdf>, 05/11/2017.
- Вукадиновић, Радован, Чехулић Вукадиновић, Лидија, Божиновић, Давор, *НАТО еуроатлантска интеграција*, Торикал, Загреб, 2007.
- Кисинџер, Хенри, *Да ли је Америци потребна спољна политика*, БМГ, Београд, 2003.
- Mearsheimer, John J., „Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault”, *Foreign Affairs*, No 5/2014, pp. 77-89.
- Mitzen, Jennifer, „Ontological security in World Politics: State Identity and the Security Dilemma“, *European Journal of International relations*, 3/2006, pp. 341-370.
- NATO Handbook*, NATO Public Diplomacy Division, Brussels, 2006.
- Chomsky, Noam, „Enduring Truths, Changing Markets“, *Covert Action Quarterly*, No. 56, Spring 1996.
- Williams, Michael C. and Neumann, Iver B., „From Alliance to Security Community: NATO, Russia, and the Power of Identity“, *Millennium - Journal of International Studies*, June 2000, pp. 357-387.

Radenko Mutavdzic

NATO INFLUENCE ON SECURITY AND THE POLICY OF SERBIA ON KOSOVO

Resume

The aim of the work is to point to fundamental aspects which Serbia must pay attention to while pursuing its security policy, particularly in relation to Kosovo and Metohija. Three important aspects are the most prominent here. First one is the influence of NATO in Europe, in the region and KFOR peacekeeping mission, the second one

is the maintenance of national security and the third one is an active approach to the protection and preservation of interests of Serbia in its southern province.

To consider these three aspects, one starts from significant pre-suppositions that Serbia, while pursuing its security policy, has to (1) acknowledge international environment and the interests that certain states, primarily the great powers the USA, Russia, China, have in the region of the Balkans and South East Europe, (2) preserve its physical and ontological security, and (3) ensure its vital interest in Kosovo and Metohija for the protection and providing assistance to Serbian population, preservation of Serbian cultural heritage and property to which it is entitled.

The borderline markers of Serbian policy on Kosovo should be, on one hand, non-recognition of the self-proclaimed "State" of Kosovo, and on the other, an active approach to all the issues and resolution of the problems stemming from the real situation in Kosovo and Metohija at the level of the UN, EU and regional initiatives, and then in bilateral relations with the states which influence the status and the state of affairs in the province, chiefly with the USA, and in the initiated dialogue with local authorities in Priština with international involvement.

The essential message of such Serbian policy towards Kosovo is that it will not relinquish its territory or its history, but that through a constructive approach to the real situation in Kosovo and Metohija, no matter how it changes, it endeavours to ensure its security, the future of Serbian people in the province and to contribute to a peaceful resolution of open issues in the region.

Security issues in the Balkans have been resolved so far, and obviously will be resolved from this moment on, in the context of and the clash of interests of the great world powers, in their struggle for the control over territories and redistribution of natural riches. By means of an active foreign policy, Serbia has to remain "at the table" where these issues are resolved, building safer and more prosperous future for itself.

Self-proclamation of the "State" of Kosovo in 2008 is the main threat to the national security of Serbia. From the aspect of physical security, the threat is reflected in further territorial pretensions towards southern and central part of Serbia, towards Vranje, Leskovac and Niš, and towards Raška-Polimska area, as part of the resolution of Albanian national issue which perceives the future state as the "Great Albania", expanded over borderline territories of Montenegro, Serbia, Macedonia and Greece.

Without disregarding the threats to physical security, Serbia in its

policy towards Kosovo gives advantage to preservation of ontological security, emphasising biographical continuity of the nation and Serbian statehood ever since the Middle Age Serbia of Nemanjić dynasty. The orientation of the ruling political elites in Belgrade to continue the narration on Kosovo as the cradle of "Serbianhood" and the foundation of the establishment of Serbian state is the continuation of the predominant discourse which has preserved the unity and very existence of the state in turning points throughout the history of the nation and the state.

Having in mind the factors of physical and ontological security of Serbia, which today most dramatically break up in Kosovo and Metohija, it is understandable why, even from the viewpoint of international law and in the circumstances of the announced further changes and rearrangement of international order, Serbia should not recognise the self-proclaimed independence of Kosovo.

However, acknowledging the reality in Kosovo and Metohija, Serbia has to build good relations with NATO and USA as the leading power, with necessary pursuit of the active policy towards Kosovo whose priorities are to provide assistance and protect Serbian population in Kosovo and Metohija and preserve its culture and its religious heritage. It is important to stress that the realisation of political interests of the ruling elites in Belgrade must not be to the detriment of Serbian people in Kosovo and Metohija. In the current alignment of forces, the political integration of Serbs in Kosovo and Metohija in Kosovo society is the beginning and the only path towards their better life.

Keywords: *Kosovo and Metohija, NATO, physical and ontological security, security policy, identity, sovereignty, territorial integrity*

---

* Овај рад је примљен 09. новембра 2017. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 15. новембра 2017. године.